

ОЗНАКИ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ: ПОНЯТТЯ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Семенов В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

В даний час приховування злочину як форма протидії слідству є різновидом соціальної діяльності та являє собою систему цілеспрямованих дій щодо запобігання повному, всебічному та об'єктивному виявленню та розслідуванню злочинів. Основними формами протидії слідству є: приховування слідів злочинів та злочинців; приховування та знищення інформації, що має доказове значення; вплив на учасників кримінального провадження (погрози, підкуп, шантаж тощо); втручання в діяльність слідчих органів.

Етимологія слова «приховування» означає: сховати, щоб ніхто не помітив; утаїти, зробити непомітним.

Кримінальний закон застосовує термін приховування у таких випадках:

1) ... особа, яка заздалегідь пообіцяла приховати злочинця, зняряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину або предмети ... (ч. 5 ст. 27 Кримінального кодексу);

2) ... з метою приховування іншого злочину або сприяння його вчиненню ... (ч. 9 ст. 115 КК); 3) ... переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю ... (ч. 1 ст. 201 КК);

4) ... навмисне приховування будь-яким способом такої виручки, товарів чи інших матеріальних цінностей ... (ч. 1 ст. 207 Кримінального кодексу);

5) ... вчинення дій, спрямованих на приховування або маскування незаконного походження таких коштів чи іншого майна або володіння ними ... (ч. 1 ст. 209 Кримінального кодексу);

6) навмисне приховування громадянином... своєї стабільної фінансової неплатоспроможності шляхом подання недостовірної інформації... (стаття 220 Кримінального кодексу);

7) навмисне приховування майна або майнових зобов'язань, відомостей про майно, передача майна в інше володіння або його відчуження чи знищення, а також фальсифікація, приховування або знищення документів (ст. 221 КК);

8) приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан... (ч. 1 ст. 238 КК) [7].

Рибніков Б. Б. дав таке визначення: «Приховування злочину – це діяльність особи, спрямована на приховування відомих їй фактів та обставин злочину» [6, с. 412]. На думку Мудюгіна Г.М., приховування злочину – це комплекс дій злочинця з метою ухилення від відповідальності за скоєне. Ці дії можуть бути спрямовані на приховування: події злочину, його злочинного характеру, участі в ньому злочинця [4, с. 65]. Овечкін В.А. під комплексом дій з приховування злочину, тобто способом приховування злочину, розумів «сукупність дій та бездіяльність усіх осіб, які приховують злочин або сприяють йому на момент його вчинення та після його закінчення» [5, с. 14].

Карагодін В. Н. визначив приховування злочину як умисні дії, що мають запобігти встановленню об'єктивної істини про злочин і спрямовані на повне або часткове ухилення від відповідальності винного [2, с. 109].

Приховування злочину є відображенням вигаданої події і стосовно прихованої події має характер помилкового відображення. Ознаки приховування злочину іноді називають негативними обставинами, що означає їх невідповідність справжньому відображенню злочину. Як зазначає Овечкін В.А.: «...постановкою кримінальної ситуації певної події є обставини, що суперечать припущенню слідчого про перебіг подій – негативні обставини, виявлення яких може свідчити про наявність інсценування» [5, с. 38].

Причини суперечності обставин різні. Деякі обставини суперечать припущенню, оскільки вони не відповідають дійсності або не мають значення, інші, оскільки припущення є помилковим. Деякі автори вказували при визначенні причини негативності таких даних, які суперечать припущенню через те, що вони не відповідають дійсності, не стосуються справи або припущень про неадекватну об'єктивну реальність. Не можна не погодитися з Коноваловою В.О. та Шепитком В.Ю., які під негативними обставинами розуміють такі дані, які порушують сприйняття слідчим природних зв'язків у розвитку події чи явища [8, с. 66]. Це визначення, на наш погляд, є найбільш точним, оскільки негативні обставини – це насамперед сукупність даних, які порушують сприйняття слідчим об'єктивності обставин події, а отже протидіють правильному ходу розслідування. У деяких із запропонованих визначень можна виявити подібні ознаки, але їх недостатньо для повного визначення приховування злочину. Для

отримання найбільш повного визначення необхідно згрупувати всі ознаки, що характеризують приховування злочину.

У криміналістичному аспекті приховування злочинів – це низка дій, спрямованих на те, щоб вони не були розкриті, їх підготовка та вчинення трималися в таємниці, з метою приховування інформації про осіб, причетних до вчинення соціально небезпечних дій, щоб уникнути відповідальності. Для приховування злочину винні або інші особи можуть вдаватися до приховування злочинного характеру події, об'єкта посягання, злочинця, способу вчинення злочину, місця та часу вчинення злочину, засобів вчинення злочину, форма вини, мотив і мета, сліди злочину тощо.

Існує дві форми приховування злочину: активна (дія чи поведінка людини) та пасивна (бездіяльність). Діяння та бездіяльність, що становлять спосіб приховування злочинів, об'єднані загальним незаконним планом, суть якого полягає у недопущенні встановлення об'єктивної істини [1, с. 82].

Основним фактором, який спонукає злочинця вжити заходів до приховування злочину або окремих його елементів, є бажання уникнути викриття та відповідальності за правопорушення. Бажання уникнути відповідальності та покарання може бути зумовлене різними причинами. Іноді злочинцем керує не тільки страх перед покаранням, страх перед сумнозвісною публічністю, як це відбувається під час вчинення злочинів проти близьких або сексуальних злочинів. Приховування злочину потерпілим та свідком можливе: у випадках, коли злочин є ганебним, що свідчить про бажання потерпілого уникнути небажаної участі у кримінальному процесі; коли розкриття злочину загрожує кримінальною відповідальністю потерпілого або свідка; якщо ви хочете «відновити справедливість».

Отже, приховування злочину зумовлене як чинниками зовнішнього середовища (зовнішній фактор), так і рисами особистості (внутрішній фактор). До зовнішніх, об'єктивних факторів слід віднести: об'єктивні умови навколишнього середовища – особливості місця та обставин злочину; метеорологічні умови місця та часу приховування злочину; час злочину; особливості об'єкта та предмета злочинного посягання; якість та майно матеріальних предметів у місці приховування злочину; наявність знарядь злочину; наявність співучасників тощо.

До внутрішніх, суб'єктивних факторів належать: мотив і мета злочину; злочинець має певні знання та досвід; психічні властивості (характер, вміння, навички, звички, фантазія, винахідливість). Приховування злочину зумовлене також способом підготовки до злочину та способом вчинення злочину, які виступають об'єктивними факторами скоєних злочинів. У умисних злочинах, де приховування

здійснюються після закінчення злочину, а також у злочинах, вчинених з необережності, приховування злочину обумовлено способом вчинення злочину.

Таким чином, приховування злочину слід визначати як діяльність або елемент злочинної діяльності, що являє собою систему об'єктивних та суб'єктивних факторів дійсності, що формуються на всіх стадіях злочину, здійснення яких спрямоване на сліди злочину та правопорушника, перешкоджати розслідуванню.

Література:

1. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». / О. В. Александренко. – Харьков, 2004. – С. 22.

2. Карагодин В. Н. Соотношение сокрытия и способа совершения преступления / В. Н. Карагодин // Государство и право в системе социального управления / [отв. редактор Г. В. Игнатенко]. – Свердловск, 1981. – С. 109-112.

3. Коновалова В. О. Негативні обставини та їх значення в розслідуванні злочинів / В. О. Коновалова // Радянське право. – 1958. – № 6. – С. 53-59.

4. Мудьюгин Г. Н. Построение и проверка версий // А. Н. Васильев, Г. Н. Мудьюгин, Н. А. Якубович./ Планирование расследования преступлений. – М. : Юрид. лит, 1957. – С. 60-85.

5. Овечкин В. А. Расследование преступлений, скрытых инсценировками: [учеб. пособие]. / В. А. Овечкин. – Х. : Юрид. ин-т, 1979, – 63 с.

6. Рыбников Б. Б. Проблема сокрытия преступлений и ее место в советской криминалистике / Б. Б. Рыбников//Криминалистический сборник. – Рига, 1972. – С. 412-419.

7. Уголовный кодекс Украины. – Х. : «Одиссей», 2005. – 256 с.

8. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / [За ред. В. Я. Тація]. – Х. : Право, 2001. – 560 с.